

FİZİK ÖĞRETMEN ADAYLARININ ALTERNATİF ÖLÇME-DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİNİ ALGILAMA DÜZEYLERİ ¹

Physics Prospective Teachers' Perception Levels Concerning Alternative Evaluations Methods

Ayşegül SAĞLAM-ARSLAN ²

Nefise AVCI

Ümmügülsüm İYİBİL

Özet

Alternatif ölçme değerlendirme yöntemlerinin öğretim koşulları ile sözkonusu yöntemlerin öğretmen adayları tarafından öğrenilme durumlarını tespit etmeyi amaçlayan bu çalışma 2006–2007 öğretim yılında KTÜ'den 38 Fizik öğretmen adayının katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın amacına bağlı olarak öncelikle eğitim fakültelerinde 'Öğretimde Planlama ve Değerlendirme' dersi kapsamında kullanılan kaynak kitaplar incelenmiş, daha sonra araştırmacılar tarafından geliştirilen bir anket uygulanmış ve elde edilen veriler frekans ve yüzdelik değerlere göre analiz edilmiştir. Çalışma sonunda incelenen kaynak kitaplarda alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin kullanımına yönelik açıklayıcı bilgilerin yeterli olmadığı ve öğretmen adaylarının düşüncelerinde geleneksel ölçme ve değerlendirme yaklaşımının yerini alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımına bıraktığı ancak bu yöntemlerin kullanımı hakkında öğretmen adaylarının yeterli bilgiye sahip olmadıkları saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Alternatif Ölçme ve Değerlendirme, Kaynak Kitaplar, Öğretmen Adayları, Tanıma Düzeyi

Abstract

This study aims to determine on the one hand teaching conditions' of alternative evaluation methods at the university level and on the other hand perception levels by prospective teachers' of these methods. The research was conducted in Karadeniz Technical University with the participation of 38 student teachers. In this study firstly, hand-books used by the lecturer are analysed in order to reveal methods treated within class named "Planning and Evaluation in Teaching" and that student-teachers are supposed to know. A questionnaire developed by researchers has been used to determine student-teachers' perceptions of these methods. Collected data are analysed by using frequency and percentile analysis methods.

The study showed that hand-books' explications related to alternative evaluation methods are unsatisfactory and although student-teachers have

¹ Bu çalışmada 2006–2007 öğretim yılında KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi'nde yürütülen "Alan Çalışması" dersi kapsamında Nefise AVCI, Ümmügülsüm İYİBİL ve Özlem TUNÇ tarafından toplanan veriler kullanılmıştır.

² Yrd.Doç.Dr.; Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Ortaöğretim Fen-Matematik Alanlar Eğitimi Bölümü, Fizik Eğitimi Anabilim Dalı, 61300 Söğütlü-Trabzon, asaglam-arслан@ktu.edu.tr

tendency to progressively substitute alternative evaluation methods for those traditional, they have still great difficulties for using alternative methods.

Key Words: *Alternative Evaluations Methods, Hand-Books, Prospective Teacher, Perception Levels*

GİRİŞ

Bilim ve teknolojideki gelişmeler öğretim programlarındaki değişimi kaçınılmaz kılmaktadır. Bilindiği gibi bu değişimler sonucu ortaya çıkan yeni öğretim programları kendi öğrenmelerinden sorumlu, araştırmacı, problem çözme becerilerine sahip, eleştirel düşünebilen, teknolojiyi kullanabilen ve üretken bireylerin yetişmesini sağlamaya yardımcı olabilecek yaklaşımlara dayanmaktadır. Bu durum, öğretim sürecinde benimsenen yaklaşım ile bu sürecin önemli bir parçası olan ölçme ve değerlendirme yaklaşımı arasında var olması gereken zorunlu paralelliğe bağlı olarak, belirlenen hedefler doğrultusunda geleneksel ölçme ve değerlendirme yaklaşımı yerine sürece dayalı biçimlendirici ölçme ve değerlendirme yaklaşımının kullanılmasını gerektirmektedir. Farklı ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin; kavram haritaları, performans ve proje ödevleri, portfolyo, özdeğerlendirme, akran değerlendirme, kontrol listeleri, vb., birlikte kullanımını gerektiren bu yaklaşım öğrenciyi öğrenme ortamında destekleyerek öğrencinin sahip olduğu performansın uzun süreli takiplerle değerlendirilmesini sağlar (Ayas, 2005). Ayrıca eğitim öğretimde alternatif ölçme ve değerlendirme öğrencilerin karşılaştıkları öğrenme güçlüklerinin tespit edilmesine, öğrenme düzeylerinin sürekli olarak izlenip değerlendirilmesine ve öğrencilerin daha iyi öğrenmesini sağlayacak nitelikte iyileştirmelerin yapılmasına imkân sağlar. Çünkü bu yaklaşımda asıl amaç geleneksel ölçme ve değerlendirme yaklaşımında olduğu gibi öğrencilerin öğrenme sonunda hangi davranışları ne düzeyde kazandıklarını tespit etmek değil, öğrencileri öğrenme ortamında destekleyerek sahip oldukları yeteneklerin yazılı, sözlü ve eylemsel olarak ortaya çıkarılmasını sağlamaktır (Çepni, 2007). Bu nedenle öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme işlemini etkili bir şekilde kullanmaları eğitim ve öğretimde kaliteyi artırma açısından büyük öneme sahiptir. Şüphesiz bu durum yeni ölçme ve değerlendirme yaklaşımının benimsenmesi ve doğru bir şekilde uygulanması ile direk ilişkilidir. Ancak sistemde var olan ve uzun süredir kullanılan ölçme ve değerlendirme uygulamalarını değiştirmek oldukça güçtür (Lock ve Munby, 2000). Bu nedenle günümüzde sıklıkla yeni programa ve ona bağlı olarak da yeni ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına uyum sürecinden bahsedilmektedir. Bu uyum süreci birçok araştırmacıyı harekete geçirmiş ve bu alanda önemli çalışmaların yapılmasına neden olmuştur.

Konu ile ilgili olarak literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde; çalışmaların önemli bir bölümünün (Dede ve Yaman, 2003; Kaptan ve Korkmaz, 2002; Baki ve Birgin, 2004; Şahin, 2002) alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin öğrenme ve ilgili derse karşı tutum üzerindeki etkililiğini ortaya çıkarmayı amaçladığı görülmektedir. Diğer bir kısım

çalışmaların ise (Aydın, 2005; Demirbaş ve Yağbasan, 2004; Bulut, 2006; Subaşı 2006; Yılmaz, 2006; Cansız Aktaş, 2008) öğretmenlerin alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımı hakkındaki düşüncelerini, uygulama düzeylerini ve uygulamadaki sorunlarını belirlemeyi amaçladığı tespit edilmiştir. Söz konusu çalışmalar öğretmenlerin yeni ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin işlevselliğini kabul etmekle birlikte uygulama esnasında birtakım sorunlar yaşadıklarını göstermektedir. Bu durum yıllardır görev yapan öğretmenlerin alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemleri hakkında gerekli teorik bilgiye sahip olmayabilecekleri düşüncesi ile açıklanabilse de söz konusu yöntemlerin yeni yetişen öğretmen adayları tarafından ne derece tanındığı sorusunu gündeme taşımaktadır. Bu çalışmada yeni ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin öğretim koşulları ile öğretmen adayları tarafından bu yöntemlerin öğrenilme durumlarının tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Özetle bu çalışma aşağıdaki soruları cevaplamayı hedeflemektedir:

1. Öğretmen adayları teorik olarak hangi ölçme ve değerlendirme yöntemlerini bilmek zorundadırlar?
2. Öğretmen adaylarının alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerini tanıma düzeyleri nedir?
3. Öğretmen adayları meslek hayatlarında hangi ölçme ve değerlendirme yöntemlerini kullanmayı düşünmektedirler?

YÖNTEM

Alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin öğretim koşulları ile söz konusu yöntemlerin öğretmen adayları tarafından öğrenilme durumlarını tespit etmeyi amaçlayan bu çalışma, betimleyici araştırma yaklaşımlarından örnek olay tarama modeline dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Karasar (2005) bu modeli, herhangi bir ünitenin (birey, aile, okul, vb.) kendisi ve çevresi ile olan ilişkilerini belirlemek, bu ünite hakkında ayrıntılı ve gerçeğe yakın bilgiler edinmek ve o ünite hakkında (olayların olası nedenleri ve nasıllarını belirleyerek) bir yargıya varmak için kullanılan tarama modeli olarak tanımlamaktadır.

Çalışmanın örnekleme 2006–2007 öğretim yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Fizik Öğretmenliği programında okuyan 34 son sınıf öğretmen adayı ile aynı üniversitede Tezsiz Yüksek Lisans programına devam eden 4 öğretmen adayından, evreni ise Orta Öğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi Bölümü'nde okuyan ve 'Öğretimde Planlama ve Değerlendirme' dersini alan öğretmen adaylarından oluşmaktadır. Çalışma kapsamında belirlenen amaca yönelik farklı veri toplama metotları kullanılarak aşağıda sıralanan adımlar gerçekleştirilmiştir:

- *Öğretmen adaylarının* teorik olarak bilmek zorunda oldukları ölçme ve değerlendirme yöntemlerini tespit etmek amacıyla araştırmanın gerçekleştirildiği Eğitim Fakültesi'nde 'Öğretimde Planlama ve Değerlendirme' dersi kapsamında sıklıkla kullanılan ve 2004 yılından sonra basılmış beş kaynak kitap seçilmiş ve araştırmacılar tarafından

analiz edilmiştir. Bu analiz ‘Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme’ dersi ile ‘Öğretimde Planlama ve Değerlendirme’ dersini birkaç yıldan beri yürüten bir öğretim elemanının rehberliğinde gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda incelenen kitaplarda ölçme ve değerlendirme yöntemleriyle ilgili olarak hangi konuların yer aldığı ve bu konuların açıklanma düzeyleri tespit edilmiştir.

- *Öğretmen adaylarının* alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerini tanıma düzeylerini belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından bir *anket* hazırlanmış ve ankette yer alan soruların geçerliğini ve güvenilirliğini test edebilmek için uzman görüşleri alınmıştır; ‘Alan Çalışması’ dersini yürüten iki öğretim elemanının görüşleri alınmıştır. Hazırlanan anket soruları iki bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde yer alan 18 likert tipi soru maddesi amaçlarına göre üç alt kategoriye ayrılmıştır: *Farklı öğrenme alanlarına ve basamaklarına göre ölçme-değerlendirme yapma, alternatif ölçme-değerlendirme yöntemlerinin kullanılmasına önem verme ve öğretim süreci ile ölçme-değerlendirme sürecini ilişkilendirme*. Anketin bu bölümünden elde edilen veriler analiz edilirken adayların her bir soruya verdikleri cevaplar tablolaştırılarak frekanslar belirlenmiştir. Anketin ikinci bölümünde yer alan açık uçlu sorular (üç soru) ile bir sıralama sorusu alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerine ilişkin dört temel konu hakkında öğretmen adaylarının görüşlerini tespit etmeyi amaçlamaktadır: *Eğitim-öğretim sürecinde ölçme-değerlendirme yapmanın amacı, geleneksel ve alternatif ölçme-değerlendirme yöntemlerinin karşılaştırılması, Fizik dersinde kullanılacak en etkili ölçme-değerlendirme yöntemleri, farklı ölçme-değerlendirme yöntemlerinin kullanılabilme durumları*. Anketin bu ikinci bölümünde yer alan sorulara verilen cevaplar analiz edilirken, öncelikle katılımcıların hemfikir oldukları noktalar tespit edilmiş daha sonra bu ortak noktalar kategorileştirilerek frekanslar belirlenmiştir.

BULGULAR

Kaynak Kitaplarda Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Yöntemleri

Aday öğretmenlerin alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımı ile ilgili olarak sahip olmaları beklenen teorik bilgileri tespit edebilmek amacıyla analiz edilen kitaplar ilk olarak içerdikleri ölçme ve değerlendirme yöntemleri dikkate alınarak sınıflandırılmış (Tablo1), daha sonra alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerini konu alan kaynak kitapların içerik analizi yapılmıştır.

İncelenen kaynak kitaplarda (tablo üzerinde KK olarak kodlanmıştır) daha çok hangi ölçme ve değerlendirme yöntemleri üzerinde durulduğunu gösteren Tablo 1 incelendiğinde KKIII, KKIV ve KKV kodlu kitapların hem alternatif hemde geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemlerini buna karşılık KKII kodlu kaynak kitabın ise yalnızca geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemlerini konu aldığı görülmektedir. Bu duruma ek olarak KKI kodlu kaynak kitapta “Öğretim Etkinliklerini Değerlendirme” başlığı altında yukarıdaki tabloda sıralanan yöntemlerden hiçbirine (geleneksel ve biçimlendirici) yer verilmediği ancak farklı öğrenme alanlarına (bilişsel alan, duyuşsal alan ve devinişsel alan) ait davranışların nasıl değerlendirilebileceği konusu üzerinde durulduğu tespit edilmiştir.

KKI: Öğretimi Planlama, Uygulama ve Değerlendirme (Erginer, 2004), KKII: Öğretimde Planlama ve Değerlendirme (Küçükahmet 2005), KKIII: Öğretimi Planlama ve Değerlendirme (Tan, 2006), KKIV: Öğretimde Planlama ve Değerlendirme (Ed. Doğanay ve Karip, 2006), KKV: Ölçme ve Değerlendirme (Ed. Karip, 2007)

Tablo 1. Kaynak kitapların alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin varlığına göre sınıflandırılması

Ölçme ve değerlendirme yöntemleri		KKI	KKII	KKIII	KKIV	KKV
Geleneksel Ölçme-Değerlendirme	➤ Çoktan seçmeli testler	-	x	x	x	x
	➤ Doğru yanlış soruları	-	x	x	x	x
	➤ Eşleştirme soruları	-	x	x	x	-
	➤ Tamamlama (Boşluk doldurma) soruları	-	x	-	-	x
	➤ Kısa cevaplı yazılı yoklamalar	-	x	x	x	x
	➤ Yazılı yoklamalar	-	x	x	x	x
	➤ Sözlü yoklamalar	-	x	x	-	x
Alternatif Ölçme Değerlendirme	➤ Performans değerlendirme	-	-	x	x	x
	• Performans ödevleri	-	-	-	-	-
	• Proje ödevleri	-	-	-	-	-
	• Portfolyo (Öğrenci ürün dosyası)	-	-	x	x	x
	➤ Performans değerlendirilme araçları	-	-	-	-	-
	• Dereceli puanlama anahtarları (rubrik)	-	-	-	-	x
	• Kontrol listeleri	-	-	-	-	-
	• Derecelendirme ölçekleri	-	-	-	-	x
	• Gözlem	-	-	-	-	x
	• Özdeğerlendirme	-	-	-	-	x

“x” sembolü tabloda yer alan herhangi bir yöntemin incelenen kaynak kitapta yer aldığını göstermektedir.

“-” sembolü tabloda yer alan herhangi bir yöntemin incelenen kaynak kitapta yer almadığını göstermektedir.

Alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerini konu alan kaynak kitapların içerik analizi, KKIII ve KKIV kodlu kaynak kitaplarda performans değerlendirmede portfolyo kullanımının detaylı bir şekilde açıklandığını ancak performans değerlendirmenin temel özelliklerinin ve kullanım durumlarının yeterli düzeyde açıklanmadığını ortaya koymaktadır. Diğer bir ifadeyle, sözkonusu kitaplarda alternatif ölçme-değerlendirme yöntemlerinin portfolyo kullanımı ile sınırlandırıldığı görülmektedir. Buna karşılık KKV kodlu kitapta alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinden portfolyo ve rubriklerin kullanımına yönelik yeterli düzeyde açıklamanın yer aldığı ayrıca özdeğerlendirme, akran değerlendirme ve gözlem formlarının ne amaçla kullanılabileceğinin açıklandığı ve örnek formların yer aldığı tespit edilmiştir.

Öğretmen Adayları ve Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Yöntemleri

Temel amacı Fizik öğretmen adaylarının alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerini tanıma düzeylerini tespit etmek olan çalışmanın bu bölümünde belirlenen amaca paralel olarak uygulanan anketten elde edilen veriler yedi alt başlık altında sunulacaktır.

Eğitim öğretimde ölçme ve değerlendirme yapmanın amaçları

Hazırlanan ankette eğitim öğretim sürecinde ölçme ve değerlendirme yapmanın öğretmen adaylarına göre gerekli olup olmadığı gerekli ise hangi amaçlarla ölçme ve değerlendirme yapılması gerektiğini tespit edebilmek amacıyla açık uçlu bir soru sorulmuştur. Bu soruya verilen cevapların analizi, katılımcıların büyük çoğunluğunun (38 katılımcının 37'si) ölçme ve değerlendirmenin gerekli olduğu görüşüne sahip olduklarını göstermektedir. Bu gerekliliğe bağlı olarak aday öğretmenler tarafından eğitim öğretimde ölçme ve değerlendirme yapmanın amaçları Tablo 2'de görüldüğü gibi belirlenmiştir.

Tablo 2. Öğretmen adaylarının ölçme ve değerlendirme yapma amaçları

	Frekans	Yüzde
Öğrencinin ne kadar öğrenip öğrenmediğini belirleme.	26	%51
Öğretmendeki eksiklikleri belirleme.	7	%13
Sınıfın seviyesini belirleme.	4	%8
Öğrencinin öğrendiklerini günlük hayatta kullanabilme düzeylerini ölçme.	3	%6
Öğrencilerin eksikliklerini belirleme.	3	%6
Not verme.	3	%6
Öğrencilerin gelişimine katkıda bulunma.	2	%4
Öğrenciyi tanıma.	2	%4
Ölçme-değerlendirme yapılmamalıdır.	1	%2

Tablo 2'ye göre öğretim sürecinde ölçme ve değerlendirmenin yapılma amaçları arasında öğrenmenin ne kadar gerçekleştiğinin tespit edilmesi ilk sırada (%51) yer almaktadır. Bu amacı öğretmendeki eksiklikleri tespit etmek (%13) ve sınıfın seviyesini belirlemek (%8) izlemektedir.

Sıklıkla tekrarlanan bu amaçlara karşılık öğrencilerin gelişimine katkıda bulunmak ve öğrenciyi daha iyi tanımak gibi ölçme ve değerlendirmede yeni yaklaşımları temsil eden amaçlar ise aday öğretmenler tarafından en az belirtilenlerin başında gelmektedir. Bu durum öğretmen adaylarının amaçsal olarak alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımından çok geleneksel ölçme ve değerlendirme yaklaşımını benimsediklerini göstermektedir.

Ölçme değerlendirmenin yapılmaması gerektiğini savunan bir öğretmen adayı ise bu görüşünü ölçme ve değerlendirmenin öğrencileri ezberlettiği fikri ile desteklemektedir.

Farklı öğrenme alanlarına ve basamaklarına dayalı ölçme ve değerlendirme yapma

Öğretmen adaylarının farklı öğrenme alanlarına göre ölçme ve değerlendirme yapma hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla uygulanan ankette üç tane likert tipi soru sorulmuştur. Aşağıdaki tablo bu soruları ve verilen cevapları göstermektedir.

Tablo 3. Öğretmen adaylarının farklı öğrenme alanlarına göre ölçme ve değerlendirme yapma hakkındaki görüşleri

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Öğrencinin bilişsel öğrenmelerini ölçmeyi hedefleyen değerlendirme yöntemleri kullanılmalıdır.	38 %100	-	-	-	-
Öğrencinin duyuşsal öğrenmelerini ölçmeyi hedefleyen değerlendirme yöntemleri kullanılmalıdır.	6 %16	26 %68	5 %13	-	1 %3
Öğrencinin psikomotor öğrenmelerini ölçmeyi amaçlayan değerlendirme yöntemleri kullanılmalıdır.	8 %21	25 %66	2 %5	3 %8	-

(1): Kesinlikle katılıyorum (5): Kesinlikle katılmıyorum

Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğuna göre fizik dersi kapsamında bilişsel alanda gerçekleşen öğrenmelerin yanı sıra diğer alanlarındaki öğrenmelerin de ölçülmesi gerekmektedir (Bkz. Tablo 3). Ayrıca Tablo 3 aday öğretmenlerin öğrenmenin tek bir alanda gerçekleşmediği ve buna bağlı olarak da sadece bilişsel alanda ölçme ve değerlendirme yapılmasının yanlış olduğu bilicinde olduklarını açıkça göstermektedir.

Farklı öğrenme alanlarına dönük ölçme ve değerlendirme yapmanın yanı sıra öğrenmenin farklı basamaklarına dönük ölçme ve değerlendirme yapmanın önemi de dikkate alınarak bu çalışmada aday öğretmenlere özellikle bilişsel alanın farklı basamaklarına dönük ölçme ve değerlendirme yapmayı konu alan sorular da sorulmuştur. Tablo 4 öğretmen adaylarının bu sorulara (beş tane likert tipi soruya) verdikleri cevapları özetlemektedir.

Tablo 4. Öğretmen adaylarının farklı öğrenme basamaklarına göre ölçme ve değerlendirme yapma hakkındaki görüşleri

Ölçme ve değerlendirmede...	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
öğrencinin bilgi düzeyini ölçen sorulara yer verilmelidir.	11 %29	19 %50	3 %8	3 %8	2 %5
öğrencinin konuyu kavrama düzeyini ölçen sorulara yer verilmelidir.	19 %50	16 %42	2 %5	-	1 %3
öğrencilerin uygulama düzeyini ölçen sorulara yer verilmelidir.	12 %31	24 %63	1 %3	-	1 %3
öğrencinin analiz gücünü ölçen sorulara yer verilmelidir.	14 %37	23 %60	-	-	1 %3
öğrencinin sentez gücünü ölçen sorulara yer verilmelidir.	12 %32	21 %55	4 %10	-	1 %3

(1): Kesinlikle katılıyorum (5): Kesinlikle katılmıyorum

Tablo 4 öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun bilişsel öğrenme alanının yalnızca bilgi ve kavrama basamaklarına yönelik değil üst seviyede gerçekleşen öğrenmelerin de ölçülmesi gerektiğini düşündüklerini göstermektedir.

Alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin kullanılması

Öğretmen adaylarının alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin kullanılmasına yönelik görüşlerini tespit edebilmek amacıyla hazırlanan anket kapsamında öğretmen adaylarına yedi tane likert tipi soru yöneltilmiştir. Tablo 5 bu soruları ve öğretmen adaylarının cevaplarını özetler niteliktedir.

Tablo 5. Öğretimde alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin kullanılmasına yönelik öğretmen adaylarının düşünceleri

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Yazılı yoklama tek başına ölçme ve değerlendirme için yeterlidir.	2 %5	-	-	16 %42	20 %53
Ölçme ve değerlendirme yapılırken tek bir yöntem kullanılmalıdır.	3 %8	2 %5	1 %3	13 %34	19 %50
Ölçme ve değerlendirmede proje ödevleri mutlaka kullanılmalıdır.	13 %34	16 %42	6 %16	1 %3	2 %5
Ölçme ve değerlendirmede performans değerlendirme önemlidir.	16 %42	17 %45	3 %8	-	2 %5
Değerlendirme sürecine öğretmenin, öğrencinin ve ailenin aktif katılımını sağlamak için portfolyo kullanılmalıdır.	18 %47	13 %34	5 %13	1 %3	1 %3
Ölçme ve değerlendirme yaparken alternatif yöntemler kullanılmalıdır.	21 %55	14 %37	2 %5	1 %3	-
Öğrenciler değerlendirme sürecine katılmalıdır.	17 %44	14 %37	6 %16	1 %3	-

(1): Kesinlikle katılıyorum (5): Kesinlikle katılmıyorum

Tablo 5 öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun (%95) ölçme ve değerlendirmede yazılı yoklamanın yeterli olmadığı görüşüne sahip olduklarını göstermektedir. Bu görüş aday öğretmenlerin *ölçme ve değerlendirme yaparken alternatif yöntemler kullanılmalıdır* önermesine katılım düzeyleri

(%92) ile açıkça desteklenmektedir. Bu durum öğretmen adaylarının ülkemizdeki okullarda yıllarca otoritesini koruyan yazılı yoklamanın iyi bir ölçme ve değerlendirme için yeterli olmadığına ve alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin kullanımının gerekliliğine inandıklarını göstermektedir.

Ayrıca, Tablo 5’den öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun (%84) herhangi bir ölçme ve değerlendirme yönteminin tek başına kullanımının yeterli olmadığı görüşünü benimsedikleri ve yine büyük çoğunluğunun (%82) öğretmenin yanısıra özellikle öğrencilerin de ölçme ve değerlendirme sürecine katılması gerektiğini düşündükleri görülmektedir.

Öğretim süreci ile ölçme ve değerlendirme sürecini ilişkilendirme

Öğretmen adaylarının ölçme-değerlendirme süreci ile öğretim süreci arasında kurdukları ilişkinin genel özelliklerini ortaya çıkarmak amacıyla hazırlanan anket kapsamında üç tane likert tipi soru sorulmuştur (bkz. Tablo 6).

Tablo 6. Öğretmen adaylarının öğretim süreci ile ölçme ve değerlendirme arasında var olan ilişki hakkındaki görüşleri

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Öğretim sürecinin her aşamasında ölçme ve değerlendirme yapılmalıdır.	16 %42	12 %32	4 %10	5 %13	1 %3
Ölçme ve değerlendirmede öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alınmalıdır.	20 %53	15 %39	1 %3	2 %5	-
Ölçme ve değerlendirme sonucunda öğrenciye mutlaka dönüt verilmelidir.	29 %76	7 %18	-	1 %3	1 %3

(1): Kesinlikle katılıyorum (5): Kesinlikle katılmıyorum

Tablo 6’den da görüldüğü gibi aday öğretmenler değerlendirmenin bir süreç olduğunun (%74), bu süreçte öğrencilerin bireysel farklılıklarının dikkate alınması (%92) ve değerlendirme sonuçlarının öğrencilerle paylaşılması gerektiğinin farkındadırlar (%94). Bu durum öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu için eğitim-öğretim sürecinde ölçme ve değerlendirmenin kullanım durumunun geleneksel yaklaşımdan farklılaşmaya başladığını açıkça ortaya koymaktadır.

Geleneksel ve alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin karşılaştırılması

Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerini tanıma düzeyleri hakkında bilgi sahibi olabilmek amacıyla hazırlanan ankette, geleneksel ve alternatif ölçme-değerlendirme yöntemlerinin karşılaştırılmasını diğer bir ifadeyle alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin diğerlerine göre olumlu yanlarının belirlenmesini gerektiren açık uçlu bir soru sorulmuştur. Tablo 7 öğretmen adaylarının bu konu hakkındaki görüşlerini göstermektedir:

Tablo 7. Alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemlerine göre üstün yönleri

	Frekans	Yüzde
Öğrencilerin farklı öğrenme alanlarındaki (bilişsel, duyuşsal ve psikomotor) kazanımlarını ölçer.	14	%29
Sürece yönelik olup öğrencinin daha iyi değerlendirilmesini sağlar	14	%29
Bireysel farklılıkları dikkate alır.	5	%11
Öğrenci değerlendirme sürecine aktif olarak katılır.	5	%11
Eğlencelidir, öğrenci sıkılmaz.	2	%4
Performansa göre değerlendirme yapılır.	2	%4
Geri bildirimlere önem verilir.	2	%4
Sadece not vermek için yapılmaz.	2	%4
Ezbere dayalı öğretimi ortadan kaldırır.	1	%2
Daha kullanışlıdır.	1	%2

Tablo 7’den farklı öğrenme alanlarındaki kazanımların ölçülebilmesi (%29) ve etkili değerlendirme yapılabilmesinin (%29), alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin en önemli üstün yanları olduğu görülmektedir. Ayrıca bireysel farklılıkları dikkate alması ve öğrencileri sıkıması yine alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin olumlu tarafları olarak düşünülmektedir.

Fizik dersinde kullanılacak en etkili ölçme ve değerlendirme yöntemi

Çalışma kapsamında hazırlanan ankette yer alan açık uçlu bir soru fizik öğretiminde kullanılacak en etkili ölçme ve değerlendirme yönteminin belirtilmesini gerektirmekteydi. Tablo 8 bu soruya verilen cevapları özetlemektedir.

Tablo 8. Öğretmen adaylarına göre fizik öğretiminde kullanılacak en etkili ölçme ve değerlendirme yöntemleri

	Frekans	Yüzde
Performans ve proje ödevleri	11	%29
Açık uçlu sorular	10	%26
Kavram haritası	5	%13
Portfolyo	5	%13
Yazılı yoklama	4	%10
Özdeğerlendirme	1	%3
Ölçek	1	%3
Çoktan seçmeli sorular	1	%3

Katılımcıların önemli bir kesimi (%29) performans ve proje ödevlerinin fizik öğretiminde kullanılacak en etkili yöntem olduğunu belirtmişlerdir (Bkz. Tablo 8). Ayrıca katılımcıların %26’sı açık uçlu soruların, %13’ü ise kavram haritaları ve portfolyo kullanımının fizik dersinde kullanılacak en etkili ölçme ve değerlendirme yöntemi olduğunu düşünmektedirler. Buna karşılık özdeğerlendirme, ölçek kullanımı ve çoktan seçmeli sorular etkili ölçme ve değerlendirmede son sıralarda düşünülmektedir.

Farklı ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin kullanılabilme durumları

Öğretmen adaylarının farklı ölçme ve değerlendirme yöntemlerini kullanabilme durumlarına olan inanışlarını tespit edebilmek amacıyla çalışma kapsamında geliştirilen ankette yer alan sıralama sorusuna verilen cevaplar Tablo 9 ile özetlenmektedir (1 aday öğretmen bu soruya cevap vermediği için toplam 37 cevap bulunmaktadır).

Tablo 9. *Farklı ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin öğretmen adayları tarafından kullanılabilme durumları*

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Açık uçlu sorular	19	10	1	3	1	1	1	1
Çoktan seçmeli sorular	9	15	3	2	1	3	2	2
Özdeğerlendirme	2	4	6	2	6	11	5	1
Portfolyo	2	3	1	4	3	3	6	15
Performans ve proje ödevleri	3	2	4	8	5	2	9	4
Kontrol listeleri	1	1	4	6	6	6	6	7
Kavram haritaları	1	1	18	6	7	3	1	-
Akran değerlendirme	-	1	-	6	8	8	7	7

Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu ölçme ve değerlendirme yaparken öncelikli olarak (ilk iki sırada) açık uçlu soruları ve çoktan seçmeli soruları kullanabileceklerini belirtmişlerdir. Buna karşılık portfolyo, performans ve proje ödevleri, kontrol listeleri ve akran değerlendirme yöntemleri ise en az kullanılacak yöntemler arasında yer almaktadır. Bu duruma bağlı olarak, öğretmen adaylarının alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin (özellikle performans ve proje değerlendirme ile portfolyo) kullanılmasının gerekliliğine (bkz. Tablo 5) ve fizik öğretiminde kullanılacak en etkili yöntemlerin bunlar olduğuna (bkz. Tablo 8) inanmalarına rağmen sözkonusu yöntemleri kullanabilme yeterliliğine sahip olmadıkları düşüncesine inandıkları sonucu çıkarılabilir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Son yıllarda önem kazanan ve yeni öğretim programlarına paralel olarak uygulamaya konan alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin üniversitelerde öğretim koşulları ile aynı yöntemlerin öğretmen adayları tarafından öğrenilme durumlarını tespit etmeyi amaçlayan bu çalışma kapsamında, ilk olarak eğitim fakültelerinde 'Öğretimde Planlama ve Değerlendirme' dersinde kullanılan kaynak kitaplar analiz edilmiş, ikinci olarak da öğretmen adayları ile bir anket çalışması yürütülmüştür.

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen kaynak kitap analizine dayanılarak incelenen kitaplardan özellikle basım tarihi günümüze yakın olanlarında alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin yer aldığı ancak kullanımına yönelik açıklayıcı bilgilerin yeterli olmadığı sonucuna varılabilir.

Çalışmanın öncelikli temel amacına ulaşmak için yürütülen anket verilerinin analizinden öğretmen adaylarının düşüncelerinde geleneksel ölçme-değerlendirme yaklaşımının yerini alternatif ölçme-değerlendirme yöntemlerine bıraktığı ancak bu yöntemlerin kullanımı hakkında öğretmen adaylarının yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucu çıkarılabilir. Diğer bir deyişle çalışmaya katılan öğretmen adaylarının teorik olarak yeni ölçme ve değerlendirme yaklaşımını benimsemekle birlikte pratikte geleneksel yaklaşımın etkisi altında oldukları düşünülebilir. Bu sonuç, aynı konuda öğretmenlerle yürütülen çalışmalardan elde edilen sonuçlarla paralellik göstermektedir (Balcı ve Tekkaya, 2000; Ergin ve Bulut, 2000; Çakan, 2004; Aydın, 2005; Erdal, 2007; Çalık, 2007; Orbeyi, 2007). Görev yapan öğretmenlerin alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları, onların yapılandırmacı yaklaşımı ve bu durumla ilişkili olarak yeni öğretim programlarını yeterince tanımama (Yaşar vd., 2005; Temiz, 2005) ve yüksek öğrenimleri sırasında bu yöntemler hakkında yeterli bilgi alamama (Erdemir, 2007) durumları ile açıklanırken ilgili yöntemlerin sınıf içerisinde uygulanmaması bu tür değerlendirmeleri zaman alıcı yöntemler olarak nitelendirilmesi (Torrance ve Pryor, 2001; Hargreaves vd., 2002; Acat ve Demir, 2007; Gelbal ve Kelecioğlu, 2007), alt yapının yetersiz bulunması (araç-gereç eksikliği, sınıfların kalabalık olması, vs.) (Kartallıoğlu, 2005; Korkmaz, 2006) ve ölçme-değerlendirme ile ilişkili sahip oldukları kültürün değiştirilememesi (Yılmaz, 2006; Cansız Aktaş, 2008) gibi nedenlerle açıklanmaktadır. Ancak öğrenimlerini henüz tamamlamış olan öğretmen adaylarının bu konudaki eksiklikleri, üzerinde düşünülmesi gereken bir durumdur. Bu bağlamda kaynak kitaplarda ölçme ve değerlendirmede yeni yaklaşımlar konusunda tespit edilen eksiklikler öğretmen adaylarında görülen eksiklikleri tetikleyen bir etken olarak düşünülebilir.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda günümüz eğitim öğretim sistemi içerisinde önemli bir yere sahip olan alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerini konu alan kaynak kitapların sözkonusu yöntemleri ortaya çıkaran gerekçelerin ve kapsamlı teorik bilginin yanısıra kullanıcıların bunları uygulamalarına yardımcı olabilecek rehber bilgileri içermesi önerilebilir. Diğer taraftan eğitim fakültelerinde yürütülen dersler arasında paralellik sağlanarak gerçek ortamlarda aday öğretmenlerin bu yöntemleri uygulamaları ve eğitim öğretim sistemi içerisinde etkili kullanımı hakkında bilgi edinmelerini sağlayacak düzenlemelerin yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Acat, B. ve Demir, E. (2007). Sınıf Öğretmenlerinin İlköğretim Programlarındaki Değerlendirme Sürecine İlişkin Görüşleri, *XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Ayas, A.P. (2005). Kavram öğrenimi, S. Çepni (Ed.) *Kuramdan Uygulamaya Fen ve Teknoloji Öğretimi* (65-91), Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Aydın, F. (2005). Öğretmenlerin Alternatif Ölçme Değerlendirme Konusundaki Düşünceleri ve Uyguladıkları, *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Denizli.

- Baki, A. ve Birgin, O. (2004). Bireysel Gelişim Dosyasına Dayalı Değerlendirme Uygulamasının Yansımaları, *XII. Eğitim Bilimleri Kongresi*, Ankara.
- Balcı, E. ve Tekkaya, C. (2000). "Ölçme ve Değerlendirme Tekniklerine Yönelik Bir Ölçeğin Geliştirilmesi", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18: 42-50.
- Bulut, İ. (2006). *Yeni İlköğretim Birinci Kademe Programlarının Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Cansız Aktaş, M. (2008). *Öğretmelerin Yeni Ortaöğretim Matematik Programının Ölçme Değerlendirme Boyutuna Bakışlarının İncelenmesi*, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Çakan, M. (2004). Öğretmenlerin Ölçme-Değerlendirme Uygulamaları ve Yeterlik Düzeyleri: İlk ve Ortaöğretim, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37: 99-114.
- Çalık, S. (2007). Sınıf Öğretmenlerinin Yenilenen İlköğretim Programlarının Ölçme ve Değerlendirme Süreci Hakkındaki Düşünceleri Üzerine Bir Araştırma, *16. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Tokat.
- Çepni, S. (2007). Performansların değerlendirilmesi, E. Karip (Ed.) *Ölçme ve değerlendirme* (193-239), Ankara: PegemA yayıncılık.
- Dede, Y. ve Yaman, S. (2003). Fen ve Matematik Eğitiminde Proje Çalışmalarının Yeri, Önemi ve Değerlendirilmesi, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23: 117-132.
- Demirbaş, M. ve Yağbasan, R. (2004). Fen Bilgisi Öğretmenlerinin, Öğrencilerin Duyuşsal Öğrenmelerini Değerlendirmeye Yönelik Uygulamaları, *XII. Eğitim Bilimleri Kongresi*, Ankara.
- Doğanay, A. ve Karip, E. (2006). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Erdal, H. (2007). *2005 İlköğretim matematik Programı Ölçme Değerlendirme Kısımının İncelenmesi (Afyonkarahisar İli Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Erdemir, Z. A. (2007). *İlköğretim İkinci Kademe Öğretmenlerinin Ölçme Değerlendirme Tekniklerini Etkin Kullanabilme Yeterliliklerinin Araştırılması (Kahramanmaraş Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmama Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Ergin, Ö. ve Bulut, S. (2000). "Ortaöğretim Fizik Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Etkinliklerinin Değerlendirilmesi", *IV. Fen Bilimleri Eğitimi Kongresi*, Ankara.
- Erginer, E. (2004). *Öğretimi Planlama, Uygulama ve Değerlendirme*, Ankara: Öğreti Yayınları.
- Gelbal, S. ve Kelecioğlu, H. (2007). Öğretmenlerin Ölçme Değerlendirme Yöntemleri Hakkındaki Yeterlik Algıları ve Karşılaştıkları Sorunlar, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33: 135-145
- Hargreaves, A., Earl, L., Schmidt, M. (2002). Perspectives on Alternative Assessment Reform, *American Educational Research Journal*, 39(1): 69-95.
- Kaptan, F. ve Korkmaz, H. (2002). Fen Eğitiminde Öğrencilerin Gelişimini Değerlendirmek İçin Portfolyo Kullanımı Üzerine Bir İnceleme, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23: 167-176.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, 15. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karip, E. (Ed.) (2007). *Ölçme ve değerlendirme*, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Kartallıoğlu, F. (2005). *Yeni İlköğretim Programlarının Uygulandığı Pilot Okullardaki Öğretmenlerin Yeni Program ve Pilot Çalışmalar Hakkındaki Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Korkmaz, H. (2006). Yeni İlköğretim Programının Öğretmenler Tarafından Değerlendirilmesi, *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi*, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Küçükahmet, L. (2005). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Lock, C., Munby, H. (2000). Changing Assessment Practices in the Classroom: A study of One Teacher's Challenge, *Alberta Journal of Educational Research*, 46(3): 267-279.

- Orbeyi, S. (2007). *İlköğretim Matematik Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Subaşı, R. (2006). *2005-2006 Öğretim Yılından İtibaren uygulanmakta Olan Yapılandırmacı Eğitim Programına Öğretmenlerin Bakışı (İstanbul İli Bağcılar İlçesi Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Temiz, N. (2005). İlköğretim 4. Sınıf Matematik Dersi Yeni İlköğretim Programının Yansımaları, *XIV. Eğitim Bilimleri Kongresi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli*.
- Şahin, F. (2002). Kavram Haritalarının Değerlendirme Aracı Olarak Kullanılması İle İlgili Bir Araştırma”, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11: 17-32.
- Tan, Ş. (2006). *Öğretimi Planlama ve Değerlendirme*, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Torrance, H. ve Pryor, J. (2001). Developing Formative Assessment in the Classroom: Using Action Research to Explore and Modify Theory, *British Educational Research Journal*, 27(5): 615-631.
- Yaşar, Ş., Gültekin, M., Türkkın, B., Yıldız, N. Ve Girmen, P. (2005). Yeni İlköğretim Programlarının Uygulanmasına İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Hazırbulunuşluk Düzeylerinin ve Eğitim Gereksinimlerinin Belirlenmesi, *Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu*, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Yılmaz, T. (2006). *Yenilenen 5. Sınıf Matematik Programı Hakkında Öğretmen Görüşleri (Sakarya İli Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.